

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Şiirlerinde Işık ve Renk Unsuru

Mitat DURMUŞ*

Şairin kimliği bir anlamda şiir dilinde saklıdır. Çünkü dil içerisinde mevcut olan unsurlar, şairin gizli benini anlatan öğelerdir. Gönderici durumunda olan şair, şiir dili içerisinde, mizacını, kültürünü, içinde bulunduğu ruh halini, niyetini, kendi kabuller dünyasına ait unsurları, alıcı durumundaki insanlarla kuracağı ilişkisini dilin sunduğu imkanlar arasından yapacağı seçkilerle belirlemiş olur. Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın: "Üslup ferdidir, kaynağını yazarın mizacından ve tecrübesinden alır. O, yazarın gizli ve şahsî mitolojisine uzanan kendi kendine yeten bir dildir"¹ ifadesinde saklı olan hüküm, bizi sanatkarın üslubundan hareketle onun mitolojisine davet eder.

Şairin mitik kullanımlarından, karakterine özgü özelliklerin yakalandığı bir diğer unsur, şiirinde yer verdiği ışık ve renk dağılımının belli bir odakta toplanarak ifadeler dünyasına açılmasıdır. Kimi renklerin sıkça işleniyor olması bizi, şairin kabuller dünyasına götürür. Türk edebiyatında renk unsurunun yoğun bir şekilde şiir dizelerine yansıtıldığını en fazla gördüğümüz şair, kanaatimizce Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur. Onun şiirlerinde rengin böylesine yoğun bir şekilde kullanılıyor olması, bize göre iki sebebe dayanır. Birincisi ve en önemlisi, Eyüboğlu'nun bir ressam olmasıdır. Diğer sebep ise, edebi şahsiyetindeki rintçe tavrın Anadolu'ya şair-ressam gözü ile açılıyor olmasıdır. Anadolu'daki kilim örneklerinden, mimarideki çini motiflerine varıncaya kadar geniş bir dağılım alanı bulan kültürel zenginlik, Bedri Rahmi'nin şiirinde kendini gösterir.

"Şiiri şekil bulmuş resim, resmi şekillenmiş şiir"² olarak değerlendiren Bedri Rahmi Eyüboğlu, ışığa kavuşan her şeyi büyük bir aşkla incelemiş ve bu aşkı renkler ve çizgiler aracılığıyla sunmak istemiştir. Resim sanatını tanıtırken kullandığı ifadeler, bize Eyüboğlu'nun hem şairlik, hem de ressamlık yönünü anlatır: "Resim nedir? Resim, ışığa kavuşan her şeyi büyük bir aşk ile incelemek ve bu aşkı renkler ve çizgiler aracılığı ile insanlara aşlamak sanatıdır."³ "İçerisinde bir ışık, bir güneş tadı olmayan resim bir nakış şaheseri olabilir, fakat resim olamaz."⁴ diyen şair, resimde şiir ve ışık bütünlüğünü aradığı gibi, şiirinde de resim ve ışık güzelliğini arar. Biz bu incelememizde Eyüboğlu'nun şiirlerinde ışık ve renk unsurlarını ayrı ayrı ele alarak incelemeyi daha uygun bulduk.

A- Işık Unsuru

a- Tabii Işık Unsuru

*"Penceremin önünde deliklerden ışık boşanan
Kocaman bir gemi durdu
Yarab! Benim de içimde bu kadar ışık yansa
Dünyalar benim olurdu.
Senin en karanlık göklerinde salkım salkım yıldızların var
Benim içimde insan ayağı değmemiş karanlıklar"*⁵

* Ankara Üniv. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

¹ Aktaş, Şerif, Edebiyatın Üslup ve Problemleri, Ank. 1986, s.58

² Andaç, Feridun, "Yaşayan Bedri Rahmi", Yazko Somut, 23 Eylül 1983, s.3

³ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Resme Başlarken, İst. 1986, s.69

⁴ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, *age.*, s.145

⁵ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Dol Karabakır Dol, İst. 1995, s.52

Bedri Rahmi Eyüboğlu, ümitlerine, heyecanlarına, beklentilerine canlı ve parlak ışık unsurlarından, güneş, yıldız, gökyüzü, deniz gibi tabii olanları seçerken ümitsizliklerine, ölüme, ayrılığa yahut insan dünyasına ait ıstırap verici olgulara gece, karanlık gibi ışık unsurlarını seçer. Bu, diğer şairler için de hemen hemen böyledir. Beklentilerini karanlığa bırakan şairler yok denecek kadar azdır. Yahya Kemal Beyatlı'nın;

“Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede
Bir mehabetli sabah oluyor Süleymaniye’de”⁶

ifadesinde saklanan ve şiirin tamamına sirayet eden “gönül aydınlığının” her saniyede artışının, şairine mutluluk verici derecede gelişmesini göstermesi için seçilen ışık unsuru, güneşin doğuşu ile birlikte kendini gösterir. Süleymaniye’de sabahın oluşu Yahya Kemal’in gönlünde güneşin doğuşuyla başlar. Bu şiirde Yahya Kemal’in ruh dünyasına ait sembol ifadeleri bulduğumuz gibi Bedri Rahmi’de de ışık kullanımlarından hareketle onun edebi ve fikri şahsiyetine dair çıkarımlar yapabiliriz.

Yaklaşık üç yüz şiir içerisinde ışık unsurları bulunanların sayısı yüzde seksen civarında olup bunlarda parlaklık, aydınlık ve coşkunluk ağırlıktadır. Mevsim olarak kışın ve ışık olarak beyaz rengin pek az yer aldığını görürüz. Mevsim genelde bahar, ışık unsuru olarak ise mavinin ve yeşilin sıkça kullanıldığı dikkati çeker. Beyaz rengin şiirlerde pek az kullanılıyor olmasına rağmen, aydınlık ve parlaklığın büyük bir coşkunluk içinde sunulması, üzerinde durulması gereken önemli bir özelliktir. Biz renge bağlı ışık unsurlarını ayrı bir başlık altında inceleyeceğimiz için bu konuyu şimdilik tespitle yetiniyoruz.

Tabii ışık unsuru içinde değerlendirdiğimiz ve yazımızın baş kısmına aldığımız şiir metninde geçen;

“Yarab! Benim de içimde bu kadar ışık yansa
Dünyalar benim olurdu.
Senin en karanlık göklerinde salkım salkım yıldızların var
Benim içimde insan ayağı değememiş karanlıklar”⁷

“karanlık göklerdeki salkım salkım yıldızların”, “insan ayağı değmemiş karanlıklarla” karşılaştırılması, şairin mitlerine ait verileri yakalamamız için kullanacağımız materyal hükmündedir. İnsan ayağı değmemiş karanlıkları gönlünde soluklayan şair, içinde yanacak ışıklarla dünyaların sahibi olacağını ifade eder. İçinde insan ayağı değmemiş karanlıkları barındıran şair, neden şiirlerinin genelinde salkım salkım yıldızların sahibi olduğunu ifade edercesine duygularını anlattığı incelememizin asıl konusudur. Eserden hareket ederek, sanatkârı tanımaya çalışan psikanalist inceleme, bu tür çalışmaların can alıcı noktasını oluşturur.

Metnin çekirdek ifadesi olan “Yarab!” ünleminin bir coşkunluktan ziyade bir yakarış ve sitemin adı olduğu, mısraların devamından anlaşılır. Şairin, “Yarab!” ünleminden sonraki, “senin” hitap sözcüğünü kullanıyor olması, hitabın Tanrı’ya ait olduğunu gösterir. Karanlık gökler içinde salkım salkım yıldızları olan Tanrı, Bedri Rahmi için ışığın sahibidir. Işığın sahibinden, içindeki insan ayağı değmemiş karanlıklara bir yıldız beklentisi taşıyan Bedri Rahmi, aynı zamanda klasik edebiyatımızda düzensiz lef ü neşr olarak adlandırdığımız bir karşılaştırmayı da yapar. Bu karşılaştırmayı ifade etmek, bizi metnin farklı şekilde değerlendirilebileceği hükmüne götürür.

Şiirin özellikle son iki mısrasında bir yanda Tanrı, diğer yanda şair var gibidir. “Senin en karanlık göklerinde” söz grubuna karşılık alt mısradaki “Benim içimde” söz grubu

⁶ Beyatlı, Yahya Kemal, Kendi Gök Kubbemiz, İst. 1993, s.. 9

⁷ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, **age.**, s.52

kullanılırken “salkım salkım yıldızların” karşılığı olarak da “insan ayağı değmemiş karanlıklar” söz grubu kullanılır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, bu mısradaki geçen “yıldız” sözcüğünü, ümitlerin adı olarak kullanır. “...ışık yansa dünyalar benim olurdu” ifadesindeki “ışık yansa söz grubu, istek bildiren şart eki (+sa) ile yakarışa dönüşür. “Yarab!” ünlemi de bu yakarışın yönünü gösterir. Yakarışın olduğu her yerde mutlaka ümitler vardır. Dış dünyayı bir ressam gözü ile inceleyen Bedri Rahmi, resim tablosunu andıran dış dünyadaki kompozisyonun kendi iç dünyasında da olmasını ümit eder. Çünkü bu kompozisyon içinde; “Ağaç bütün / Işık bütün / Meyve bütün”⁸ fakat şairin iç dünyası paramparçadır.

Dış dünyadaki ışık bütünlüğünü, içindeki insan ayağı değmemiş karanlıklara getirmek isteyen şair, bu ışık bütünlüğü içinde erimeyi arzular.

“Erimek belirsizce her şeyde
Karışmak sulara, yıldızlara
Silmek kokusuna mor menevşenin
Yanmak damar damar nefes nefes
Yaşamak tükene tükene”⁹

“karınca kaderince, canı meşrebince harcamayı”¹⁰ kendisine yaşam üslubu edinmiş olan Eyüboğlu, “Can Eriği” isimli şiirinde bulduğu çın çın öten sözcüğün adını can koyarken onun insan oğluna ışık tarafından sunulmuş olduğunu anımsatır;

“Işık dedi ki;
Renklerden, kokulardan,
Seslerden önce koşup geldin
İnsanoğluna nur topu gibi
Bir müjde getirdim,
Adı candır”¹¹

Renklerden, kokulardan, seslerden önce gelerek insanoğluna sunulan canın, ışık tarafından gerçekleştiriliyor olması, bizi ışık ve can üzerinde konuşmaya zorlar. Bedri Rahmi Eyüboğlu, şiir metninde olsun, resimlerinde olsun Anadolu’ya ait folklorik malzemeyi daima kullanmıştır. Bunu yaparken kendi mizacına uygun edebî zevki hissettirmeye çalışır. İçersinde bir ışık ve güneş tadı olmayan resimleri resim olarak kabul etmeyen¹² şair, şiirlerinde ışık ve güneş tadı arar. Meşrebince harcayarak, yıldızlarda erittiği can, Bedri Rahmi’de folklorik bir kullanımın adı gibidir. “Işığın sönmesin” söz grubundaki folklorik unsur (deyim aktarması) Bedri Rahmi’de ışıkla sunulan “can”la aynıdır.

Tabii ışık unsuru içinde değerlendirdiğimiz yıldız, güneş, bulut, deniz, gökyüzü, ebemkuşağı fikirlerin ifade edilmesinde bir kompozisyon bütünlüğü göstererek şiirde ışık unsuru olurken farklı çağrışımlar da yüklenirler.

Yıldızlı gökyüzünde aydınlığı yakalayan Bedri Rahmi’nin şiirlerinde mehtaplı gecelerin karanlığı yoktur. Bahsi geçen ışık unsuru, şair tarafından sıkça kullanılırken onlara zengin anlamlar kazandırılır. Bu, Pierre Iluiraund’un; “Bir kelime ne kadar tekrarlanırsa, muayyen bir nispette kazandığı mana da o kadar artar”¹³ görüşünü tamamlar özelliğindedir. Mehmet Kaplan’ın, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın üslubunu incelerken ifade ettiği: “Muayyen bir sahada çalışan insan, nasıl o sahanın meselesini daha iyi kavrar ve

⁸ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Dol Karabakır Dol, İst. 1995, s.83

⁹ **age.**, s.91

¹⁰ **age.**, s.82

¹¹ **age.**, s.29

¹² Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Resme Başlarken, İst. 1986, s.145

¹³ Kaplan, Mehmet, Tanpınar’ın Şiir Dünyası, İst. 1983, s.210

saha ile alakası olmayanlardan çok daha fazla bilgi kazanırsa, tıpkı bunun gibi mizacı, karakteri veya sanat görüşü dolayısıyla muayyen temeller ve kelimeler üzerinde ısrar eden bir şair, yahut yazar da bunların çeşitli imkanlarını keşfeder; adeta bunlar üzerinde bir nevi his ve dil ihtisası yapmış olur.”¹⁴ İfadesinin Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun şiirlerinde aynen yansıma bulduğunu görürüz. Örneğin, ışık unsurları içinde yıldız kavramını o denli çok işler ki, şair onu yaşadığına şahit gösterir;

“Yaşadım!

Erik ağaçları şahidimdir.
Yıldızlar şahidimdir.”¹⁵

Bedri Rahmi, insanoğullarından duyduğu sitemi dile getirmek için Tanrı’ya yazdığı, “İstida” isimli şiirinde gökyüzünü nasip olarak değerlendirir.

“Yarab! insan oğullarından çektiğim yeter
Gökyüzünden benim hisseme düşeni ver
Altına dilediğim gibi ömrümü sereyim.”¹⁶

Eyüboğlu, “İnsan Kasidesi” isimli şiirinde yalnızlığı dile getirirken gökyüzünü kırk yıllık dost, çocukluk arkadaşı gibi görür. Gerçek anlamda da yaşamın gökyüzü ile dost oluşu, şiir bütünlüğü içinde eritilerek, gökyüzü göz bebeğinin mihenk taşı olarak değerlendirilir. Yalnızlığı ölümle bir gören şair bu halî;

“Evvela gökyüzü alıp başını gitti
O gökyüzü ki gözünün bebeğinde mihenk taşı
Kırk yıllık dost, çocukluk arkadaşı
Derisi derine bitişikti
Evvela gökyüzü alıp başını çekip gitti.”¹⁷

dizelerinde gökyüzünü kişileştirerek anlatmak ister. Bedri Rahmi Eyüboğlu, ışık ve renk unsurları konusunda şairden ziyade ressama daha fazla hak tanır;

“Al gözüm seyreyle:
Hep aynı hikaye
Mahpusa mendil kadar bir gök parçası
Şaire gökleri tımar için bir kaşağı
Ressama tosun gibi bir ebemkuşağı.”¹⁸

Üç farklı isim (mahpus, şair, ressam) içinde ebemkuşağını ışığın kırınımı ve renklerin dağılımı bakımından ressama verirken, gökyüzünü hürriyet olarak değerlendirip mahpusa mendil kadar gök parçası verilir. Şaire ise, göklerden esinleneceği ve zevk alacağı için alışılmamış bir bağdaştırma ile gökyüzünün tımarı için kaşağı verilir. Tarandıkça güzelleşecek olan gökyüzü, tarama mahareti ile de ayrı değer kazanacaktır.

Şiirlerinde ışık unsuruna sıkça yer veren Bedri Rahmi, sevgilisinin de ışık gibi gelmesini ister.

“Bak şu güneş nasıl geliyor
Sen de öyle gel be!!!
Bak şu ışık nasıl vuruyor
Sen de öyle vur be!!!”¹⁹

Eyüboğlu’nun şiirlerinde, ışık daima canlılığın (diriliğin) ve güzelliğin adı iken, “New York Notları” isimli şiirinde maddileşerek güzelliğini kaybetmiş New York şehrinin çirkinliğinin simgesi olur.

¹⁴ **age.**, s. 211

¹⁵ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Dol Karabakır Dol, İst. 1995, s.57

¹⁶ **age.**, s.23

¹⁷ **age.**, s.125

¹⁸ **age.**, s.17

¹⁹ **age.**, s.322

“5-10 tane mısır al mısır
Her birinin ötesini berisini ısır
Hiç birini sonuna kadar yeme
Sonra bu mısırları milyon defa büyüt
Tut karanlığın içine at
Her birini içinden güzelce aydınlat
Al sana New York gecesi.”²⁰

New York gecelerine karşılık, ışıktan örüldüğünü söylediği İstanbul’u güzelliğin sembolü olarak görür ve canım diyerek sever.

“Yedi tepeye kurulmuş
Pul pul
Gümüş gümüş balıkları
Pul pul
Işıktan sudan örülmüş
Canım İstanbul.”²¹

b- Renge Bağlı Işık Unsuru

Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun şiirlerindeki ışık unsuru öylesine yoğun bir şekilde dizelere yerleştirilmiştir ki, metin için seçilen renklerde dahi coşkunluk ve parlaklık ifade eden renkler tercih edilmiştir. Yaklaşık üç yüz şiir içerisinde “siyah” ya da “kara” rengin kullanımı son derece sınırlıdır. “Karadut”, “Kara Sevda”... gibi şiirlerinde “kara” sözcüğünün içsel çağrışımları göz önünde bulundurularak, sitem, ayrılık veya ölüm gibi temaların anlatımı yapılmamış, sözlük anlamlarının dışına çıkılarak farklı tasarımların uyandırılmasına çalışılmıştır. “Kara”, bu metinlerde sevimliliği ifade etmek için kullanılmıştır. “Kara” sözcüğünü “sevda” sözcüğü ile birleştirerek alışılmış bir bağdaştırma²² ile anlamda sapma yapılmış ve söylemi genel dil içinden şiir diline yükseltmiştir.

“Karadutum, çatal karam, çingenem
Nar tanem, nur tanem, bir tanem.”²³

Eyüboğlu, “Kara Sevda” isimli şiirinde sevdanın gelişini mutlulukla karşılarken, kullandığı sözcükler olumsuzluk içermesine rağmen coşkunluk şiirin tamamına sindirilmiş gibidir.

“...Ve nihayet gelip çattı
Bir dilimi zehir zıkkım
Bir dilimi candan tatlı
Masallarla indi yere
Sebil oldu cümle hikayelere
Kara kara kazanlarda kaynadı
Diyar diyar al kanlara boyandı.”²⁴

Şiirlerde sıkça işlenen mavi, yeşil, kırmızı... gibi renkler, renk unsuru içinde yeniden değerlendirileceği için bahsi belirtmekle yetinelim.

²⁰ **age.**, s.230

²¹ **age.**, s.144

²² Aksan, Doğan, Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, İst. 1993, s.166

²³ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Dol Karabakır Dol, İst. 1995, s.102

²⁴ **age.**, s.101

B-Renk Unsuru

Dış alem manzaraları veya onlar kadar renkli ve canlı olan rüyalar, hayaller ve ümitler, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiir ve nesirlerinin en önemli unsurlarını teşkil ederler. Bunlar birtakım duygularla yüklü olmakla beraber, sözcüklerden yapılan tablolar gibi kendi başlarına estetik ve plastik değerler de taşırlar. Duygu ve düşüncelerini çeşitli imajlar vasıtasıyla anlatan şair, sözcüklerle, durum, duygu ve hayaller arasında birliktelik kurar ve böylece karşımızda sözcüklerin renklendirdiği, dizelerin şekillendirdiği bir manzara canlanıverir. “Şair ressamım – ressam şairim”²⁵ diyen Bedri Rahmi, okuyucusuna şiirler aracılığı ile resim tabloları sunan bir sanatkârdır. Tabiat şiire davet edilirken, durgun imajlar ve semboller canlanır, tabiatın bizatihi kendisi şiir oluverir. Dış aleme ait unsurların, şairin iç alemini yansıtan malzeme olması, şiir dizelerinin çizdiği yeni bir dış dünya ile karşımıza çıkar. Şair gönül enginliğini denize, şiiriyetinin yüksekliğini güneşe ve eserlerini parlak resim tablolarına benzetir. Bu bakımdan deniz, güneş, gökyüzü, mavi sözcükleri şiirlerinin ayrılmaz unsurları olur. 27 Kasım 1973 yılında yazdığı “Mavi Gezi” isimli şiiri bu bakımdan dikkate değerdir.

“Mavi gezi bir ağaçtır
Dalları deniz
Mavi gezi bir bahçedir
Gülleri deniz
Mavi gezi bir gelindir
Telleri deniz
Mavi gezi bir beşiktir
Bebeği deniz
Bebeğimin
gözleri deniz
elleri deniz
dişleri deniz
Mavi gezi bir rüyadır.
görülmemiş
Mavi gezi bir cennettir
ellenmemiş
dillenmemiş
Mavi gezi bir masaldır
söylenmemiş
yazılmamış
çizilmemiş.”²⁶

Mısraların kesik olarak düzenlenmesi mavi sayfaları çevrilen deniz dalgalarını anımsatır. Çizilen tablo, tabiatın sadece rengini değil, güzel havasını, gönül açan, ruh tazeleyen kokusunu, serinletici rüzgârını da verir. Bedri Rahmi'nin gerek şiirlerinde ve gerekse resimlerinde tasvir ettiği dış dünya onun ruh hallerini imajlar ve sembollerle gösteren gizli ve gizemli bir halde gösteren unsurlardır. Beşeri hayatında yaşadığı sıkıntılara rağmen, kâinata güzellikler ve mutluluklar penceresinden bakan şairin, şiir dili coşkun ve parlak tablolarla doludur. Kaleme ve fırçaya hakim olmanın arzusunu taşıyan Bedri Rahmi, 17 Mart 1927 tarihinde Trabzon'dan Fransa'daki ağabeyi Sabahattin Eyüboğlu'na yazdığı mektupta “Yakarış” isimli şiirinin şu dizelerini dile getirir;

“Yarabbi ya akıl ver... ya verdiğini de al...
Ya bana bir yol göster, ya da yerden yere çal.
(...)

²⁵ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Resme Başlarken, İst. 1986, s.214

²⁶ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Dol Karabakır Dol, İst. 1995, s.290

Bırak beni sanat ufkunda haykırayım.
Ya kalemi kırayım, ya fırçamı kırayım.”²⁷

Baki Süha Ediboğlu, Bedri Rahmi'nin şiir anlayışını değerlendirdiği yazısında ışık ve renk unsurlarına ait ip uçları da verir bize. Bedri Rahmi için: “Ona göre şiir, gözün iyi gördüğü, yüreğin iyi duyduğu öz ve açık deyişlerdir.Şiirin oyuna fazla ve lüzumsuz süse, kapalılığa tahammülü yoktur. Köylümüz, halkımız için ayrı, aydınlarımız için ayrı şiir düşünmek yanlıştır. Türk zevki, Anadolu zevki açık seçik, yalın, pırıl pırıl güneşli bir zevktir.”²⁸ ifadesini kullanır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerinde renk unsurunu açıklamak, diğer şairlerimize oranla daha zordur. Çünkü Bedri Rahmi tek bir rengi görsel imaj hükmünde vermez. O, ressam olmasının da bir sonucu olarak bütün renkleri özellikle ara renkleri şiirinde sıkça kullanır. Her kullanımda renk, farklı poetik işlevler yüklenir. Özellikle mavi ve yeşil renk dikkatleri çekecek derecede fazla işlenmiştir. Şairin bu renkleri sıkça kullanıyor olması iki sebebe dayanır kanaatimizce. Birincisi ve en önemlisi Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun aynı zamanda ressam olması, ikincisi ise, edebi şahsiyet olarak ruh dünyasında daimi bir hareketliliğin, canlılığın, coşkunluğun, kabına sığmazlığın var olmasıdır. Tabi, bu canlılık ve kabına sığmazlık şiirin en önemli unsuru olan görsel imajlarla sunulur. Görsel imaj, Austin Warren'in ifadesi ile: “Bir duyum ve algılamadır, ama o aynı zamanda görünmez, “içe ait” bir şeye işaret eder. Aynı anda hem gösteren hem de temsil eden durumundadır.”²⁹ Bedri Rahmi'nin şiirlerinde resim dili olarak sunduğumuz özellikler evvela gösteren durumundadır. Fakat şiir üzerine biraz yoğunlaştığımız zaman, bunların şairin kişisel kabuller alemine ait olduğunu, onun şahsi mitolojisini temsil ettiğini görürüz. T. S. Eliot'un Dante'nin hayal gücünü değerlendirirken söylediği: “Dante'nin hayal gücü göze hitap eden bir hayal gücüdür. O bir alegoricidir ve usta bir şair için alegori açık seçik görsel imajlar demektir.”³⁰ hükmünü çok rahat bir şekilde Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirleri için de kullanabiliriz. “Mavi, mor, yeşil, sarı, kırmızı, turuncu...” “güneş, deniz, ay, yıldız...” gibi sözcüklerin organize edilmesi ile şekil bulmuş şiir, Bedri Rahmi'nin sanat anlayışını okuyucuya sunar. İstatistik bir inceleme yapıldığında, şairin en çok kullandığı sözcüklerin yukarıda isimleri zikredilen sözcükler olduğu görülecektir. Her sözcük ise, şairin duygu ve düşünce imajını yansıtır. Böylece imaj, Day Lewis'in ifadesi ile: “Kelimelerle yapılmış resim”³¹ olur.

“Şairler ressam olduğum için kendilerinden saymazlar beni” diyen Eyüboğlu, “Şairliğini bilmem ama ressamlığına gelince...” veya “ressamlığını bilmem ama şairliğine gelince...” şeklindeki sözlere daima üzülmüş ve sitem etmiştir.³² Çünkü o, resim sanatını şiirden ayrı, şiiri ise resmin dışında düşünmez. Resimde şiir yolunu seçen sanatkârın çok daha başarılı olduğunu ifade eder. 10 Aralık 1956 yılında yazdığı “Resim-Şiir ve Zanaat” isimli yazısında resim sanatına iki yol çizer, bunlardan biri ve şaire göre en önemlisi “şiir yoludur:

“Bugünün ressamının karşısında iki yol belirlenmiştir. Bunlardan birisi işin zanaat tarafı öteki de şiirdir. Zanaat tarafı mı hoşunuza gidiyor. Buyurun yapı sanatına. Hiç de yabana atılacak bir iş değil doğrusu, hala bugün çok tutuluyor. Ama bu yol seçerseniz

²⁷ age., s.297

²⁸ Ediboğlu, Baki Süha, Bizim Kuşak ve Ötekiler, İst. 1968, s.130

²⁹ Wellek, Rene – Warren, Austin, Edebiyat Teorisi (Çev. Doç. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel), İzmir 1993, s.162

³⁰ age., s.161

³¹ Kaplan, Mehmet, Tanpınar'ın Şiir Dünyası, İst. 1983, s.179

³² Doğan, M. H. , “Bedri Rahmi'nin Şiiri”, Milliyet Sanat, S.151, 26 Eylül 1975, s.13

bilin ki, resim sanatının kolayına kaçmış oluyorsunuz. Bunlar yapı sanatının emri altında işlenir. Bunların şiirle hiçbir ilgisi kalmamıştır.

Öteki yol şiir yoludur. Bu yolu seçen ressam hiç kimsenin emri altında çalışmaz. Resmin ne mektebine, ne medresesine, ne atölyesine, ne tezgahına uğrar. Çünkü şiir, öğretilmez ve öğrenilmez bir sanattır.”³³

Resimlerinde şiir yolunu izleyen Bedri Rahmi renkleri de dizelerine davet eder. Bu bakımdan o, Tanpınar’ın ifadesi ile: “...eşyayı kendi dışındaki varlıkta seyretmeye kalkanlardan değildir. Beyni içinde bir güneş parçalanmış gibi, her şeyi kendi aydınlığından görür. Bu itibarla çocuğa benzer. Ve çocuğa benzediği için de dokunduğu şeylere bir sır ve masal çeşnisi katar.”³⁴ “Kiraz Ayı Geliyor” isimli şiirinde bahar coşkunluğunu renklerin cümbüşü içinde sunar.

“İçimden geçen yollardan birinde koşuyorum
Sarı gül kokuyor
Sarı gül kokan bir yolda koşuyoruz
İçimiz yemyeşil, içimiz mosmor
Karşımızda bir bulut uçuyor: Altın tozundan
Atlarımız yemyeşil bir söğüt dalından, koşuyoruz
Kiraz ayı geliyor”³⁵

Çoğu dizesinde kanatlanmak isteyen şair, bu sebepten olsa gerek şiirlerinde daha çok canlılığın imi olan yeşil rengi kullanıyor. Mavi, sonsuzluğun ve özgürlüğün adı olarak Bedri Rahmi’nin hayat anlayışındaki rintliği anlatan renk olur. Gördüğü, kokusunu duyduğu her şeyi eksiksiz yansıtmak ister. Yedi kat göğün ardını ararken, biraz derviş, biraz mistik, kafası kızınca biraz isyancıdır.³⁶ İşte bu tavır, onun ruhundaki zapt edilemeyen coşkudan kaynaklanır. Yeryüzüne, insan sevgisine, tabiata ve hayatın dipdiri, cıvıl cıvıl cümbüşüne daha çok ressamca bir yaklaşımdır onun şiirleri.³⁷

“Oğlum Mehmet’e meyvelerimizi takdim ederim.
Dilerim Allah’tan
Meyve ağaçları sıralansın ömrü boyunca
Hazzın biri tükenmeden
Öteki yansın dallarda alev alev
Ve rüyalarına salkımların buğusu dolsun
Cürmün çağla taşlamaktan
Yaran böğürtlen dikenlerinden
Ölümün ağulu dutlardan olsun.”³⁸

Oğlu Mehmet Hamdi Eyüboğlu için yazdığı şiirinde, çocuğunun tabiatla iç içe olmasını isteyen şair, resim sanatında esas kabul ettiği “doğaya yakınlık”³⁹ duygusunu şiirlerine de taşır. Bedri Rahmi’nin şiirlerinde renk unsuru genellikle doğa ile bir anılır. Mavi deniz, yeşil orman, mavi gök, sarı yapraklar, kırmızı böğürtlenler... gibi.

Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun şiirlerinde bitip tükenmeyen bir cinsellik arzusu vardır. Freud’un bastırılmış duyguların yansıma bulduğu alan olarak gördüğü sanat, Bedri Rahmi’de gerek şiir sahasında olsun, gerekse resim alanında olsun kendini gösterir. Psikanalist eleştiri kuramını bu noktada şiirlere uygulayabilmemiz şairin yaşamına ait verilerin sınırlı olmasından dolayı imkansız gibidir. Her ne kadar özel yaşamla ilgili olan

³³ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Resme Başlarken, İst. 1986, s.36

³⁴ Tanpınar, Ahmet Hamdi, “Bedri Rahmi’nin Resim Sevgisi”, Ülkü, S.105, 1 Şubat 1946, s.6

³⁵ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Dol Karabakır Dol, İst. 1995, s.54

³⁶ Kurdakul, Şükran, “Bedri Rahmi’nin Şiirini Yaşarken”, Cumhuriyet, 27 Eylül 1975

³⁷ Köksal, Ahmet, “Eyüboğlu’nun Karadut Resimleri”, Milliyet Sanat, S.346, 3 Aralık 1979, s.26

³⁸ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, **age.**, s.39

³⁹ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Resme Başlarken, İst. 1986, s.61

“Kardeş Mektuplar”⁴⁰ varsa da şairin kendi kendine olduğu yahut şairin kendini kendine açtığı hatırat türünden verilerimiz elimizde bulunmadığından bu konuda iddialı yargılardan kaçınmayı daha uygun buluyoruz. Fakat şurası tartışma kabul etmez bir gerçektir ki, renklerin kimi zaman görsel, kimi zaman durgun imajlar halinde cinsellik iştiyakını anlatmaya yönelik olmasıdır. Bitip tükenmeyen arzular, yeşil ile; üreme sevinci mavi ile sembolik değer olarak sunulur. Bu noktada şair, baharın canlılığını renklerin canlılığı ile vermek eğilimindedir.

“Bu gelene bahar derler
Bu gelene yeşil
Bu uçana mavi derler
Mavi mavi tohum
Uyyy üreme sevincine
Uyyy gücüne kuvvetine
Uyyy betine bereketine kurban olduğum.”⁴¹

Mevsim olarak kışın ve renk olarak beyazın Eyüboğlu’nun şiirlerinde çok az yer alıyor olması, daha önce de ifade ettiğimiz üzere canlılıkla ve coşkuyla yakından ilgilidir. Siyah veya kara rengin de pek az kullanıldığını görürüz onun şiirlerinde. Kara renk, şiirlerde genellikle folklorik bir çeşni şeklinde kendini gösterir.

“Sigara paketlerine resmini çizdiğim
Körpe fidanlara adını yazdığım
Karam, karam
Kaşı karam, gözü karam, bahtı karam
Sıla kokar, arzu tüter
İlgıt ılgıt, buram buram
(...)
Karam, karam
Kaşı karam, gözü karam, bahtı karam
Sensiz bana canım dünya haram olsun.”⁴²

“Kaşı karam, gözü karam, bahtı karam” söylemleri folklorik söylemlerdir. Anadolu’nun bir çok yerini gezme imkanı bulan Bedri Rahmi, türkülere vurgundur. Bu sebepten şiirlerinin dizelerinde, türkülere has üslup güzelliğini buluruz.

Şiirlerinin dizelerinde renklerin dağılımı ne bir sihre ve keramete, ne de bir marifete bağlanır. O, yine Eyüboğlu’nun ifadesi ile ressam olmanın sırrıdır. İçinde al yanıp yeşil tutuşan şair, bir ressamın renklere vereceği kompozisyon güzelliği ile dizelerini oluşturur. Renk armonisi içindeki şair, renkleri biri biri ile konuşturarak bir bütünlüğü sunmak ister.

“İçimde renkler uçuşur
Al yanar yeşil tutuşur
Ne sihirdir ne keramet
Ne de el çabukluğu marifet
Bu bir ressam oğlu ressam işidir
Sağ yanımda usul usul
Morla turuncu konuşur
Beri yanda kuzgunî siyahlardan
Ödü patlamış beyazlar
Ötede çil yavrusu gibi dağılmış pembeler
Kenarda yüzlerce senedir
Özlediği kahverengine kavuşmuş bir sarı
Beride Bursa çinilerine değmiş

⁴⁰ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Kardeş Mektupları, İst. 1985

⁴¹ Eyüboğlu, Bedri Rahmi, Dol Karabakır Dol, İst. 1995, s.238

⁴² age., s.110

Yunmuş yıkanmış bir memleket rüzgarı
Bazan ılık bazan serin
Işıl ışıl yanıyor mavilerin
Dilerim Allahtan dert görmesin
İki kocaman çiçek gibi açılmış gözlerin
Minicik ellerin.”⁴³

“Yeşile de deli gönül yeşile”⁴⁴ coşkusunu yaşayan Bedri Rahmi, bazı şiirlerinde hüznü bürünür ve başını alarak renksiz gibi görünen denizlere gitmek ister. Derin olmayan ve coşkusunu kaybettiği için renksizleşen deniz, onun hüznü limanı haline gelir.

“Değil kardeşim değil
Benim sevdiğim denizlerin dibi
Ne mavi, ne yeşil, ne camgöbeği
Benim sevdiğim denizlerin dibi renkli değil
(...)
Denizle başlamalı her şey
Denizle bitmeli
Kelleyi koltuğa almalı
Dibi görünen denizlere gitmeli.”⁴⁵

Bedri Rahmi Eyüboğlu, kimi şiirlerinde, renkleri insanların bölüşmesi gibi kadının da bölüşülebileceğini ifade eder. Fikri endişelerle kaleme alınan bu tür dizelerde, iç aleme ait unsurlardan ziyade fikri söylemler önem kazanır.

“Bu karpuz
Çok kırmızı
Bölüşmek şart
(...)
Bölüşmek, bölüşebilmek
Bile bile
Bedavayı
Alın terimizi
Gözlerimizi
Dizlerimizi
Canımızı, ciğerimizi
Bölüşmek şart.
(...)
Bir sinede bir çift meme
Bölüşmek şart.”⁴⁶

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerinde bu tür söylemler oldukça azdır. O, daha çok röntgen bir tavır içinde olaylara bakar, güzellik adına ne varsa ona coşkunluk da katarak dizelerini şekillendirir.

⁴³ **age.**, s.143

⁴⁴ **age.**, s.172

⁴⁵ **age.**, s.172

⁴⁶ **age.**, s.335 -336